

KATEDRA TEORIE KULTURY (KULTUROLOGIE)
FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Autorka disertační práce: PhDr. Zdenka Sokolíčková
Název disertační práce: Alternativní paradigma dneška: Pokorný antropocentrismus,
znovuzakouzlení světa a přijetí závazku vůči životu
Today's alternative paradigm: Considerate humanity with a
revived sense of wonder at the world and a commitment to life
Vedoucí disertační práce: PhDr. Jitka Ortová, CSc.
Oponent disertační práce: PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Předmětem předložené disertační práce je reflexe chápání vztahu mezi člověkem a jeho prostředím v západním obrazu světa a současně představuje pokus o jeho revizi. Za cíl práce si doktorandka klade „nabídnout oživený pohled na vzájemnou relaci mezi člověkem a světem, který je prostřednictvím člověka nevyhnutelně přetvářen“. Předloženou disertační práci autorka zpracovala s evidentně hlubokým a osobním zájmem o zvolené téma. Práce tak rezonuje s vyjádřením Deleuze: „Pokud něco neobdivujeme, něco nemilujeme, není důvod o tom psát“.

Práci doktorandka vystavěla na třech hlavních pilířích, a to „pokorný antropocentrismus“, „znovuzakouzlení světa“ a „přijetí závazku vůči životu“. V prvním pilíři proti sobě staví neantropocentrické a antropocentrické koncepce v environmentalistickém myšlení. V kritické reflexi obou myšlenkových směrů nepřítakává jednoznačně žádné z dílčích koncepcí. Neantropocentrickým přístupům vytýká, že nemají v evropské myšlenkové tradici žádnou

oporu, a proto je šance na jejich uplatnění mizivá. V zásadě totiž předpokládají neuskutečnitelné radikální odvrhnutí stávajícího obrazu světa. Na antropocentrických koncepcích kladně hodnotí skutečnost, že nepožadují „překročení a vymanění se z kulturní identity“. Klade si však oprávněně otázku, kdo a jak provede výběr „toho lepšího“ ze západního obrazu světa? Ačkoli tedy antropocentrické koncepce vycházejí z evropských myšlenkových tradic, potýkají se s reálnými možnostmi uskutečnění. To vlastně do budoucna znamená pokračování jízdy ve starých kolejích. Ve své vlastní navržené koncepci, kterou označila „pokorný antropocentrismus“, se z dobrých důvodů kloní k antropocentrickým koncepcím, protože, jednoduše řečeno, svět je zkrátka zatím stále světem lidským. V tom s autorkou práce jednoznačně souhlasím. Svou vlastní koncepci „pokorného antropocentrismu“ formuluje jako polohu ekologického myšlení. Inspiračními zdroji jsou hlavně myšlenky Gregoryho Batesona, Hanse Jonase a Alberta Schweitzera. „Pokorný antropocentrismus“ zakládá na evropských myšlenkových tradicích, v nichž lze najít právě ty hodnoty („umlčované hodnoty“), na nichž lze vystavět alternativní paradigma dneška. Pilíř věnovaný „znovuzakouzlenému světu“ je navázáním na dílo Maxe Webera, který ve svém díle diagnostikoval „odkouzlení světa“. „Zakouzlený svět“ nikdy nepřestal existovat a bez přerušení nachází své místo v evropském myšlení již od antiky, ale nepochybně je nezbytné popřát sluchu těmto spíše alternativním myšlenkovým proudům. Jestliže člověk je za všech okolností mnohorozměrnou bytostí, jak dokládá autorka v první části práce, nelze ani jím obývaný svět zcela zploštit. První a druhý pilíř jsou předpokladem pro vystavění třetího pilíře práce, jímž je „přijetí závazku vůči životu“, který autorka buduje hlavně na základě interpretací děl Alberta Schweitzera a Hanse Jonase. V „přijetí závazku vůči životu“ se podle doktorandky prolínají dvě myšlenkové tradice reflektované v prvních dvou pilířích a sama doktorandka jej buduje nikoli jako teorii, ale jako úkol, který „může být naplněn v životě jednotlivce“. Prostřednictvím třech pilířů vytvořila autorka kompaktní reflexi současného environmentálního myšlení a nabídla vlastní koncepci. Vzhledem k tomu, že teze, které předkládá, vytvářejí dobře promyšlený a logický celek, dovoluji si formulovat dvě otázky jaksi zvnějšku.

Doktorandka ve své práci přijala jako fakt, že je *nezbytné* najít alternativní paradigma dneška. Téměř vůbec se zde nezabývá přesvědčením některých ekonomů, že veškeré stávající environmentální problémy vyřeší dříve nebo později trh. Jinými slovy, jsou přesvědčení, že již *existuje* paradigma, které současné problémy dříve nebo později vyřeší. Tuto tematiku

v předložené práci postrádám o to více, že světovou ikonou takového myšlení se stal současný český prezident Václav Klaus. Rád bych proto znal názory doktorandky na tyto koncepce.

Dominantní vědecké paradigma dneška vychází mimo jiné z Darwinovy teorie biologické evoluce a sděluje, že lidé jsou jen živočišný druh se zvláštní etologií a svět sám je beze smyslu a s nejistou budoucností. Toto paradigma, které je podle Poppera nefalzifikovatelné stejně jako víra, nachází místo v učebních osnovách a přispívá k formování světónázoru celých generací. Jaké pak jsou šance na prosazení alternativního paradigmatu dneška, když svět je v souladu s darwinismem zjednodušeně vykládán jako místo pro „boj o přežití“, v němž se utkávají „sobecké geny“?

Na předložené práci lze ocenit, že se autorka ve svých úvahách a rozborech opírá nejen o v českém prostředí notoricky známé a často reflektované autory, ale uvádí do českého odborného prostředí méně známé myslitele z italské, německé a anglické jazykové oblasti. Dobrá obeznámenost s aktuální odbornou literaturou k tématu doktorandce umožnila kriticky přistoupit k jednotlivým myslitelům. Možná bude pro budoucí odborné směřování doktorandky, které naznačila v závěru práce, inspirativní dílo francouzského myslitele Pierra Hadota *Závoj Isidin*, které ovšem nemohla v práci reflektovat, neboť český překlad *francouzského* originálu vyšel až po dokončení předložené práce. Hadot diagnostikoval v evropské myšlenkové tradici dva hlavní přístupy k přírodě, které označil jako prométheovský (technický, magický a manipulativní) a orfický (estetický a kontemplativní). V tomto ohledu může autorka nalézt další oporu pro některé své dílčí závěry, hlavně pro pasáže věnované znovuzakouzlení světa a snad i inspiraci pro témata probíraná v podkapitole *paradox moderní doby*.

Obecně lze konstatovat, že předložená disertační práce splňuje nároky kladené na práce tohoto typu. Má logickou strukturu, je konzistentní, zpracována kultivovaným jazykem a akcentuje aktuální společenské i kulturologické téma. Při zpracování tématu vycházela autorka z relevantní odborné literatury, na kterou odkazuje v souladu s příslušnými normami. Práce je teoretickou studií, ale autorka je vedena zájmem o aplikovatelnost, a proto v práci aspiruje na budování uskutečnitelné nikoli vizionářské koncepce. Předložená disertační práce může již v této podobě sloužit jako studijní text o současném environmentálním myšlení. V závěru práce doktorandka konstatuje, že kulturologický požadavek interdisciplinarity

naplnila jen částečně, protože mezioborovost měla hranice dané specifičností tématu práce. Osobně si myslím, že požadavek interdisciplinarity neznámá „dostat do tématu vše“, ale především provést interpretaci dílčího tématu z různých perspektiv. V tomto ohledu není skepse autorky na místě, její práce rozhodně naplnila kulturologický požadavek interdisciplinarity.

Doporučuji k obhajobě

V Praze 10. 8. 2010

PhDr. Martin Soukup, Ph.D.
Katedra teorie kultury (kulturologie)
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova V Praze